

“Waarom lezen we de Tien geboden niet weer eens, dominee?”

Eens in de zoveel tijd klinkt die vraag, meestal op licht verwijtende toon uitgesproken.

Bijna altijd door een ouder gemeentelid, die dierbare herinneringen bewaart aan de tijd dat “de Wet” nog elke zondag gelezen werd.

Waarom gebeurde dat eigenlijk? Wat hoopte men er mee te bereiken?

Het voorlezen van De Wet is een oud kerkelijk gebruik.

In meer Orthodoxe kringen had men er een specifieke bedoeling mee. Je kunt daar iets over terugvinden in de Heidelbergse Catechismus. Zondag 2 luidt als volgt: “Waaruit kent gij uw ellende? Antwoord: Uit de Wet Gods.”

Door het horen van die Tien Woorden werd je je dus bewust van je tekortschieten. Je schuldig voor God staan. Je zondigheid.

Ik zie mezelf weer als klein ventje zitten, in die grote Gereformeerde Bondskerk in Nijkerk. De dominee staat op de preekstoel. Ik zie hem na zoveel jaar nog zó voor me. En hoor weer hoe hij bij elk gebod de klemtoon precies verkeerd legt: Gij zúlt niet stélen, gij zúlt geen valse getuigenis áfleggen.....elke week klonken die woorden weer.

Bewustwording van je eigen tekortkomingen, je tekort schieten naar je medemensen toe, - daar is niet zoveel mis mee.

Maar als het accent uitsluitend daarop komt te liggen, dan komt er boven die Tien Woorden een dreigende wolk te hangen, waaruit elk moment de bliksem van Gods toorn op ons af kan schieten. Dat zou zonde zijn: deze woorden zijn, geloof ik, in wezen niet bedoeld om angst en schuld aan te praten. Je zou ze ook in een heel ander licht kunnen zien en horen: als een gefluisterde uitnodiging ten dans.

Het staat zo prachtig verwoord in lied 706, dat we op zondag Trinitatis hopen te zingen:

*“Dans mee met Vader, Zoon en Geest / kom binnen in hun kring,
dat wervelende samenspel / van ver voor ons begin.*

De wereld van vandaag is ons / vanouds al toegedacht

Als dansvloer waar de liefde leidt / en waar de hoop ons wacht. (lied 706:1)

Op die dansvloer van de liefde hoop ik straks aan het einde van deze overdenking samen met u terecht te zijn gekomen.

De eerste, essentiële stap op weg daarnaar toe - en daarmee tegelijkertijd út dat gebied waar schuld en zonde hand in hand gaan - is dat we zien in welke context deze Tien Woorden staan. Het zijn geen strenge gedragsregels van een Hemelse Dwingeland. Luister maar:

“Toen sprak God deze woorden: “Ik ben de Heer, uw God, die u uit Egypte, uit de slavernij, heeft bevrijd.” (20: 1).

Er is een einde gekomen aan de gevangenschap, de uitzichtloosheid van het leven in Egypte. De mensen staan op de drempel van een nieuwe tijd, een nieuwe fase in hun leven.

Een toekomst nog vol ongekende mogelijkheden om op een andere manier gestalte te geven aan het leven en samenleven.

Enigszins te vergelijken met onze situatie nu en straks hopelijk nog meer - waarin we ons voorzichtig beginnen af te vragen hoe de samenleving, hier in ons land en wereldwijd er uit zou kunnen zien ná Corona.

Er gloort weer licht, hier op de Sinai, als God deze woorden spreekt. Ze zijn ons niet gegeven om ons te beknotten in onze vrijheid. Zo worden ze nogal eens opgevat, vrees ik.

Geboden en verboden worden vaak beleefd als een inperking van onze vrijheid. Wel herkenbaar lijkt me, in deze tijd. Zeker nu de regels iets worden versoepeld. En je ziet dat velen de grenzen meteen gaan oprekken.

17 miljoen mensen, die schrijf je niet de wetten voor, die laat je in hun waarde, - ja ja.

God verhoede.....

Want als wetten en regels wegvallen, dan breekt vroeg of laat de hel los.

Een van de boeken die in deze tijd weer veel herlezen of gelezen worden, is "De stad der blinden", een roman van de Portugese schrijver José Saramago. Een fascinerend, maar ook gruwelijk en confronterend verhaal.

Het begint met een automobilist die voor het stoplicht staat te wachten. Ineens wordt alles om hem heen wit. Hij is op slag blind geworden en ziet alleen nog maar een soort witte melkzee.

De oogarts die hij bezoekt staat voor een raadsel. Die avond wordt ook de oogarts door deze nieuwe vorm van blindheid getroffen. In de dagen die volgen, blijkt er een ware epidemie gaande te zijn.

De overheid besluit om alle blinden en mogelijk besmetten af te zonderen in een voormalig psychiatrisch ziekenhuis dat leeg staat. Elke dag komen er meer bij.

In één vleugel worden de blinden ondergebracht. In de andere vleugel de mogelijk besmetten.

Eén keer per dag wordt er eten gebracht in de centrale hal. De mensen moeten maar zien hoe ze zich ermee redden.

Saramago beschrijft vervolgens hoe langzaam maar zeker alle regels die in het normale leven het gedrag van mensen bepalen (voor het overgrote merendeel van de bevolking, in ieder geval) in deze samenleving van blinden worden afgebroken....en verdwijnen.

Hoe elk vertrouwen tussen mensen verdwijnt. Elke vorm van fatsoen. Hoe mensen elkaar vertrappen om aan voedsel te komen. Elkaar misbruiken. Hoe uiteindelijk alleen het recht van de sterkste heerst. Maar ook die "sterksten" zitten, net als alle anderen, **gevangen in hun angst**, angst voor wat hen kan overkomen. Een angst voor het onzekere die nog versterkt wordt doordat ze het licht in hun ogen moeten missen.

Het boek gaat nog veel verder. Maar waar het me vanochtend om gaat is dit: dat dit fascinerende verhaal in al zijn gruwelijkheid laat zien dat waar regels wegvallen, mensen niet alleen hun vrijheid kwijtraken (!), maar vroeg of laat ook hun menselijkheid. Dat ze elkaar uiteindelijk de dood aandoen.

Het volk krijgt hier bij de berg Sinaï regels mee om onderweg en straks als ze zijn aangekomen op de plek van bestemming, een leven in vrijheid, vrede en gerechtigheid te waarborgen.

Het is essentieel dat je je aan die regels houdt, dus.

In een Joods commentaar op onze tekst las ik een aardige vergelijking: Vrijheid zonder regels leidt tot chaos en daarmee onvrijheid. Wie tijdens een schaakpartij zijn vrijheid gebruikt om bij de volgende zet zijn paard in de vensterbank te zetten ipv op een geoorloofd veld, breekt het spel onmiddellijk af.

Het is juist het geringe aantal regels dat bij het schaken een praktisch oneindig aantal spelverlopen mogelijk maakt. Het op zich nemen van Gods koningschap is de bereidheid zich te voegen naar het geringe aantal regels waarmee de Koning der wereld de menselijke vrijheid garandeert en maximaliseert." (Tenachon nr.12, p.189)

Tien woorden, niet gegeven om jou van je schuld, je zondigheid te doordringen. Je ervan bewust te maken hoezeer je altijd maar weer tekortschiet naar God en ja naasten toe.

Maar als een spoor van licht. Als mensen in dat spoor lopen, zal de wereld worden zoals ze bedoeld is, in den beginne. In beginsel. De profeten hebben daar prachtige visioenen van gezien. Jesaja, met name: de wolf legt zich neer naast het lam, leeuw en rund eten beide stro...een kind graait met zijn hand naar het nest van een slang...niemand doet nog kwaad, niemand sticht onheil. Want kennis van de Heer vervult de aarde, zoals het water de bodem van de zee bedekt." (Jes.11)

De aarde een wereldwijd land waar melk en honing vloeien. Waar kinderen onbezorgd spelen op het plein. Ouderen genieten van de avondzon, zittend onder hun vijgeboom en wijnstok.
Vrede en gerechtigheid kussen elkaar.....

Tien woorden, gegeven als een lichtspoor naar die wereld. Als je ze zó bekijkt, dan zijn ze juist reden tot grote vreugde. Daarom kennen Joden het feest van Simchat Thora: de vreugde der Wet!

In de synagoge leest men ieder jaar de hele Thora, de vijf boeken die aan Mozes worden toegeschreven: Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri en Deuteronomium.

Op de dag van Simchat Thora wordt na lezing van het slot van Deuteronomium direct weer een begin gemaakt met Genesis 1. Daarna worden de Thorarollen, die prachtig versierd zijn met mantels, door een paar van de aanwezigen in de armen genomen, zoals geliefden elkaar omhelzen. En dansen ze ermee rond, eerst binnen en daarna naar buiten, de straat op. De wereld in.

“Ze nemen de Thora ten dans, in het diep, vreugdevolle besef dat het de Eeuwige is die hén ten dans heeft gevraagd en Zijn armen om de mens heen heeft geslagen.”, las ik in datzelfde Joodse commentaar.

Wat een tegenstelling met dat benauwende gevoel, die Veluwe beklemming die het vroeger bij mij in ieder geval wel, kon oproepen: ik móet dit en ik móet dat en ik mag dit niét en dat mag ik niet...en eerlijk gezegd red ik dat allemaal nooit..ik schiet er op een of andere manier altijd wel in tekort.....

Een goede vriend van me vertelde een tijdje geleden hoe hij en zijn vrouw een expositie hadden bezocht in een kerk in Duitsland. Op een van de witte muren stond in neonletters een tekst te lezen:

“God is a woman and she knows how to dance.”

God is een vrouw...en ze weet hoe ze moet dansen..... Prachtig is dat, toch? Zo’n verrassend beeld van God: een vrouw die als geen ander kan dansen...en jou in je oor fluistert: kom je, dans je met Me mee?!

Over dansen gesproken: in ons liedboek staat nóg een heel mooi dansliedje: lied 839. Een ontroerend mooi lied waarin Jezus ons ten dans vraagt.

Op een dag kwam er een farizeeër naar hem toe, “om hem op de proef te stellen”: Meester, wat is het grootste gebod in de Wet?” Maw: wat is de kern van de Thora? Waar draait het nu om, in die tien woorden, in die 613 geboden en verboden die erop volgen?

Hij antwoordde: “Heb de Heer uw God lief, met heel uw hart en met heel uw ziel en met heel uw verstand. Dat is het grootste en eerste gebod. Het tweede is daaraan gelijk: heb uw naaste lief als uzelf. Deze twee geboden zijn de grondslag van alles wat er in de Wet en de Profeten staat.” (Mt.22: 34-40)

Het draait in de Thora dus uiteindelijk en in wezen om: de Liefde.

In dat lied 839, een vertaling van Lord of the dance, zingt Jezus ons toe:

*Ik danste die morgen toen de schepping begon,
Ik danste de dans van de sterren, maan en zon,
De golvende velden en de deinende zee,
En alles wat ademt dat danste mee.*

*Dans, dans en doe maar mee met mij
Ik ben de Heer van de dans, zegt Hij.
Ik ga je voor, ik haal ook jou erbij
Want ik ben de Heer van de dans, zegt Hij.*

Tien basispassen zijn voorgegeven. Verder is het aan jou om je in die dans van de Liefde uit te leven.

